e-ISSN 3060-5059
DOI: 10.67227

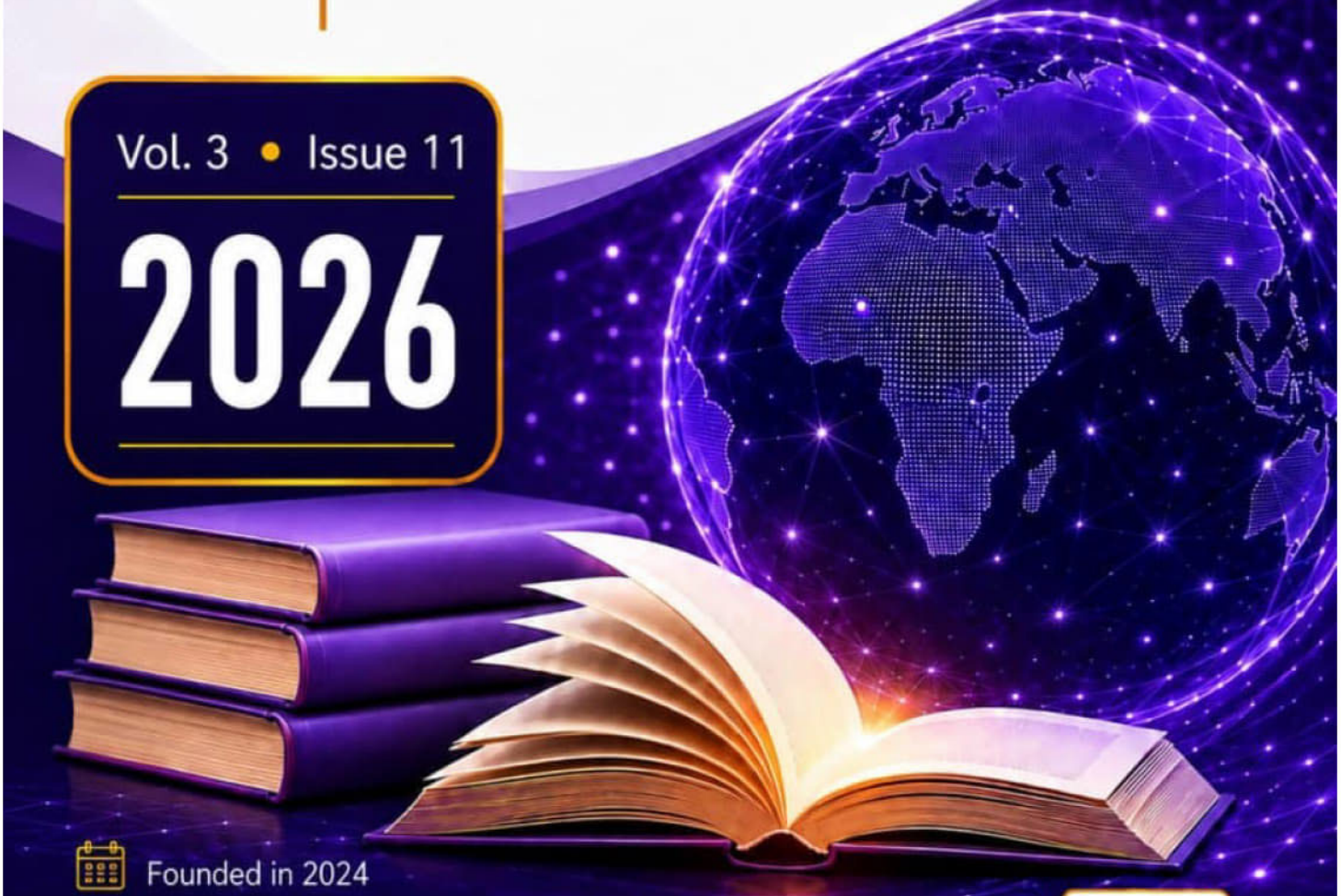
IJTIMOIY-GUMANITAR SOHADA ILMIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNAL

Scientific and Innovative Research in Social and Humanitarian Studies

Vol. 3 • Issue 11

2026

Founded in 2024

publishscience.uz | publish_science_journal@mail.ru

PEER REVIEWED • OPEN ACCESS

ISSN 3060-5059 (Online)

Article / Original paper https://doi.org/10.67227/s6c66r41

O‘ZBEK OILALARIDA ER-XOTIN MULOQOT MADANIYATINI RIVOJLANTIRISHNING DIAGNOSTIK-ADAPTIV TEXNOLOGIYASI

Nomozova O‘giloy Akmaljon qizi

University of Business and Science, o‘qituvchi.

e-mail: ogiloy.nomozova@mail.ru **ORCID**: https://orcid.org/0009-0006-7444-5063

Annotatsiya.

Mazkur maqolada oila farovonligini ta’minlashda er-xotin muloqot madaniyatini rivojlantirishning ijtimoiy-pedagogik mexanizmlari tadqiq etilgan. Tadqiqot natijalari asosida er-xotin muloqotini yetti mezon bo‘yicha diagnostika qilish, kommunikativ profilni shakllantirish, aniqlangan ehtiyojlarga muvofiq rivojlantiruvchi modullarni tanlash, ularni oilaviy hayot sikliga moslashtirish va natijalarni qayta diagnostika qilishni birlashtiruvchi diagnostik-adaptiv texnologiya taklif etiladi. Texnologiya diagnostika, faollashtirish, integratsiya va refleksiya bosqichlaridan iborat. Empirik qism Toshkent, Qashqadaryo va Farg‘ona hududlaridan 262 nafar respondent ishtirokida o‘tkazilgan tajriba-sinov ma’lumotlariga asoslangan. Dastlabki bosqichda tajriba va nazorat guruhlarining darajaviy taqsimotlari statistik jihatdan yaqin bo‘lgan (χ^2 = 1,20; p = 0,549; Cramér V = 0,068), yakuniy bosqichda esa guruhlar o‘rtasida sezilarli farq kuzatilgan (χ^2 = 44,96; p < 0,001; Cramér V = 0,416). Bunda agregat ma’lumotlar takroriy o‘lchovlarning individual juftlanishini ko‘rsatmagani sababli ushbu χ^2 tahlili guruhlar o‘rtasidagi yakuniy farqni tavsiflaydi va individual o‘zgarishning sababiy isboti sifatida talqin qilinmaydi. Taklif etilayotgan texnologiya tadqiqotda ishlab chiqilgan mezonlar, bosqichlar va tajriba natijalarini amaliy tatbiq etish algoritmi sifatida tizimlashtiradi.

Kalit so‘zlar: oila farovonligi, er-xotin muloqoti, muloqot madaniyati, ijtimoiy pedagogika, diagnostik-adaptiv texnologiya, kommunikativ profil, faol tinglash, konstruktiv muloqot, oilaviy hayot sikli.

ДИАГНОСТИКО-АДАПТИВНАЯ ТЕХНОЛОГИЯ РАЗВИТИЯ КУЛЬТУРЫ СУПРУЖЕСКОГО ОБЩЕНИЯ В УЗБЕКСКИХ СЕМЬЯХ

Номозова Угилой Акмалжон кизи

Университет бизнеса и науки (University of Business and Science), преподаватель.

Аннотация.

В статье исследуются социально-педагогические механизмы развития культуры общения между супругами как фактора обеспечения семейного благополучия. На основе результатов исследования предлагается диагностико-адаптивная технология, объединяющая диагностику супружеского общения по семи критериям, формирование коммуникативного профиля, выбор развивающих модулей в соответствии с выявленными потребностями, их адаптацию к этапам жизненного цикла семьи и повторную диагностику результатов. Технология включает этапы диагностики, активизации, интеграции и рефлексии. Эмпирическая часть основана на данных опытно-экспериментального исследования с участием 262 респондентов из Ташкента, Кашкадарьинской и Ферганской областей. На начальном этапе распределения по уровням в экспериментальной и контрольной группах были статистически близкими (χ^2 = 1,20; p = 0,549; V Крамера = 0,068), тогда как на заключительном этапе между группами наблюдалось статистически значимое различие (χ^2 = 44,96; p < 0,001; V Крамера = 0,416). Поскольку агрегированные данные не позволяют установить индивидуальное соответствие повторных измерений, данный анализ χ^2 характеризует итоговые межгрупповые различия и не интерпретируется как причинное доказательство индивидуальных изменений. Предлагаемая технология систематизирует разработанные в исследовании критерии, этапы и экспериментальные результаты в виде алгоритма практического применения.

Ключевые слова: семейное благополучие, супружеское общение, культура общения, социальная педагогика, диагностико-адаптивная технология, коммуникативный профиль, активное слушание, конструктивное общение, жизненный цикл семьи.

A DIAGNOSTIC-ADAPTIVE TECHNOLOGY FOR DEVELOPING SPOUSAL COMMUNICATION

ISSN 3060-5059 (Online)

CULTURE IN UZBEK FAMILIES

Nomozova O‘giloy Akmaljon qizi
University of Business and Science, Lecturer.

Abstract.

This article examines the socio-pedagogical mechanisms for developing spousal communication culture as a factor in ensuring family well-being. Based on the research findings, a diagnostic-adaptive technology is proposed that integrates a seven-criterion assessment of spousal communication, the development of a communicative profile, the selection of developmental modules according to identified needs, their adaptation to the family life cycle, and the reassessment of outcomes. The technology consists of four stages: diagnosis, activation, integration, and reflection. The empirical component is based on experimental study data collected from 262 respondents in Tashkent, Kashkadarya, and Fergana. At the initial stage, the distributions across assessment levels in the experimental and control groups were statistically similar ($\chi^2 = 1.20$; $p = 0.549$; Cramér’s V = 0.068), whereas a statistically significant difference between the groups was observed at the final stage ($\chi^2 = 44.96$; $p < 0.001$; Cramér’s V = 0.416). Since the aggregated data do not establish individual-level pairing of repeated measurements, this χ^2 analysis describes the final between-group difference and is not interpreted as causal evidence of individual change. The proposed technology systematizes the criteria, stages, and experimental findings developed in the study into an algorithm for practical implementation.

Keywords: family well-being, spousal communication, communication culture, social pedagogy, diagnostic-adaptive technology, communicative profile, active listening, constructive communication, family life cycle.

Kirish. Oila farovonligi ko‘p omilli ijtimoiy hodisa bo‘lib, uning barqarorligi iqtisodiy, psixologik, pedagogik va kommunikativ shart-sharoitlarning o‘zaro ta’siri bilan belgilanadi. Er-xotin o‘rtasidagi muloqot ushbu tizimning markaziy komponentlaridan biri sifatida o‘zaro tushunish, hissiy qo‘llab-quvvatlash, qarorlarni kelishib qabul qilish va nizolarni boshqarishga xizmat qiladi. Shu bois oilaviy muloqotni rivojlantirish masalasi faqat psixologik maslahat doirasida emas, balki profilaktik va rivojlantiruvchi ijtimoiy-pedagogik faoliyat predmeti sifatida ham tadqiq etilishi lozim. Respublikamizda so‘nggi yillarda oilaviy munosabatlar, yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlash va oilaviy ajralishlarning oldini olishga katta e’tibor qaratilmoqda. Binobarin, jamiyat rivojlanishi va unda barkamol avlodning kamol topishi bevosita oila hamda oilaviy muhitga bog‘liq jarayon hisoblanadi [5; 59–65-b.].

Kanter, Lavner, Lannin, Hilgard va Monk 64 ta dyadik tadqiqotni qamrab olgan meta-tahlilda ijobiy va salbiy kommunikativ xatti-harakatlar keyingi munosabat sifati bilan kichik, ammo statistik jihatdan ishonchli bog‘liqlikka ega ekanini ko‘rsatgan [2; 533–551-b.]. Mualliflar kommunikatsiyani munosabat natijalarini tushuntiruvchi yagona omil sifatida mutlaqlashtirmasdan, uni boshqa kontekstual omillar bilan birgalikda o‘rganish zarurligini ta’kidlaydilar [2; 533–551-b.]. Bu xulosa oilaviy muloqotni hayot sikli, ijtimoiy-demografik sharoit va oilaning ichki resurslari bilan birga tahlil qilish zaruratini asoslaydi.

Munosabatlarni rivojlantirish dasturlari bo‘yicha tizimli sharhlar va meta-tahlillar kommunikativ ko‘nikmalarni maqsadli shakllantirish amaliy ahamiyatga ega ekanini ko‘rsatmoqda. Javadivala va hammualliflar nikoh va munosabat dasturlari juftlikning munosabatlardan qoniqishi hamda kommunikatsiyasiga ijobiy ta’sir ko‘rsatishi mumkinligini qayd etganlar [1]. Spencer va Anderson onlayn munosabat ta’limi dasturlarining kommunikativ ko‘nikmalar va munosabatlardan qoniqishga ijobiy ta’sirini ko‘rsatganlar [7; 485–500-b.]. 2025-yilgi yangi meta-tahlilda raqamli juftlik intervensiyalarining munosabatlardan qoniqishga o‘rtacha umumiy ta’siri (Hedges g = 0,42) qayd etilgan, biroq dastur dizayni va ishtirokchilar kontekstiga ko‘ra sezilarli geterogenlik mavjudligi aniqlangan [3].

Ushbu dalillar oilalar bilan ishlashda “barcha juftliklar uchun bir xil dastur” yondashuvidan ko‘ra, ehtiyojga moslashtirilgan pedagogik ta’sir istiqbolli ekanini ko‘rsatadi. Bir oilada muloqotga vaqt ajratish va faol tinglash muammosi ustuvor bo‘lsa, boshqasida his-tuyg‘ularni ifodalash, nizolarni hal qilish yoki konstruktiv tanqid ko‘nikmasi zaif bo‘lishi mumkin. Shuningdek, yosh bolali oilaning kommunikativ vazifalari o‘smir farzandli yoki farzandlari voyaga yetgan oilaning vazifalaridan farq qiladi. Demak, diagnostika nafaqat natijani o‘lchash, balki pedagogik ta’sir mazmunini tanlash vositasiga ham aylanishi kerak.

Tadqiqotning maqsadi — er-xotin muloqot madaniyatining yetti mezonli diagnostikasi asosida individual kommunikativ profilni shakllantirish, muammoli komponentlarga mos rivojlantiruvchi modullarni tanlash va ularni oilaviy hayot sikliga moslashtirishga asoslangan diagnostik-adaptiv texnologiyani ilmiy jihatdan konstruksiyalash hamda tadqiqotning tajriba-sinov ma’lumotlari bilan uning empirik asosini ko‘rsatishdir.

Tadqiqot savoli quyidagicha belgilandi: er-xotin muloqotining individual kommunikativ profili va oilaviy hayot sikli hisobga olingan holda tashkil etilgan ijtimoiy-pedagogik ta’sirni qanday algoritm asosida differensiallashtirish mumkin?

Maqoladagi ilmiy yangilik er-xotin muloqot madaniyatini rivojlantirishga qaratilgan pedagogik ta’sirni standart mazmunda tashkil etishdan farqli ravishda, yetti mezonli diagnostika asosida kommunikativ profilni shakllantirish,

ISSN 3060-5059 (Online)

rivojlantirilishi zarur bo‘lgan komponentlarga mos modullarni differensial tanlash va ularning mazmunini oilaviy hayot sikli bosqichiga adaptatsiya qilish mexanizmining taklif etilgani bilan belgilanadi. Mazkur yondashuvda diagnostika faqat yakuniy natijani qayd etuvchi vosita emas, balki pedagogik ta’sirning keyingi mazmunini belgilovchi funksional komponentdir.

METODOLOGIYA

Empirik baza Toshkent, Qashqadaryo va Farg‘ona hududlaridan jami 262 nafar respondentni qamrab olgan ijtimoiy-pedagogik tajriba-sinov ma’lumotlaridan iborat. Respondentlarning 147 nafari (56,11%) ayollar, 115 nafari (43,89%) erkaklar bo‘lgan. Hududiy taqsimot: Toshkent — 112 nafar (43%), Qashqadaryo — 84 nafar (32%), Farg‘ona — 66 nafar (25%). Dastlabki bosqichda tajriba guruhida 129 nafar, nazorat guruhida 133 nafar respondent qayd etilgan; yakuniy bosqichda esa mos ravishda 128 va 132 nafar respondentning natijalari mavjud.

Metodlar majmuasi nazariy tahlil va sintez, so‘rovnoma, kuzatish, Likert shkalasi asosidagi baholash, pedagogik tajriba, qiyosiy tahlil hamda matematik-statistik ishlov berish usullaridan iborat. Mazkur maqolada mavjud agregat darajaviy ma’lumotlar asosida guruhlararo taqsimotlarni solishtirish uchun Pearson χ^2 mezoni qo‘llanildi va effekt kattaligi ko‘rsatkichi sifatida Cramér V hisoblandi. Dastlabki va yakuniy bosqichlarda bir xil shaxslarning individual juftlangan natijalari mavjud bo‘lmagani sababli takroriy o‘lchovlar uchun McNemar/Bowker testlari yoki ordinal aralash modellarni to‘liq qo‘llash imkoni bo‘lmadi. Shu sababli χ^2 natijalari guruhlararo taqsimotlar o‘rtasidagi farqni ko‘rsatadi, ammo individual o‘zgarishning to‘liq sababiy bahosi sifatida talqin qilinmaydi.

1-jadval.

Er-xotin muloqot madaniyatining diagnostik mezonlari

№	Mezon	Operatsion mazmun
11	Muloqotga vaqt ajratish	Maqsadli va sifatli suhbat uchun muntazam vaqt yaratish.
22	Faol tinglash	Suhbatdoshni bo‘lmasdan tinglash, mazmunni anglash va qayta aloqa bildirish
33	Hurmat	Turmush o‘rtog‘ining fikri, shaxsiyati va pozitsiyasini qadrlash
44	Shirinso‘zlik	Muloyim, ijobiy va qo‘llab-quvvatlovchi verbal birliklardan foydalanish
55	His-tuyg‘ularni ifodalash	Hissiy holatni ochiq, tushunarli va ayblovsiz ifodalash
66	Nizolarni hal qilish	Kelishmovchilikda muammoni shaxsdan ajratib, o‘zaro maqbul yechim izlash
77	Konstruktiv tanqid	Tanqidni shaxsga emas, xatti-harakat va yechimga yo‘naltirish

Ushbu maqolada “diagnostik-adaptiv texnologiya” tadqiqotda ishlab chiqilgan ijtimoiy-pedagogik model, yettita mezon, to‘rt bosqich va tajriba natijalarini amaliyotga tatbiq etish algoritmi sifatida talqin qilinadi. U mustaqil ravishda tadqiqotda aprobatsiyadan o‘tgan yangi nomdagi texnologiya sifatida emas, balki mavjud ilmiy natijalarni amaliy, takror qo‘llanishi mumkin bo‘lgan tizimga keltirish shakli sifatida taklif etiladi.

Texnologiyaning maqsadi — er-xotin muloqotining mavjud holatini diagnostika qilish, kommunikativ ehtiyojlarning individual profilini shakllantirish va aniqlangan ehtiyojlarga mos ijtimoiy-pedagogik ta’sir vositalarini tanlash orqali konstruktiv muloqot ko‘nikmalarini rivojlantirish.

Asosiy tamoyillar: diagnostiklik, individuallashtirish, adaptivlik, tizimlilik, subyekt-subyekt munosabatlari, oilaviy hayot siklini hisobga olish, refleksivlik, amaliy transfer va qayta aloqa. Ushbu tamoyillar texnologiyaning “bahola → aniqla → tanla → mashq qil → oilaviy muhitga ko‘chir → refleksiya qil → qayta bahola” siklida ro‘yobga chiqadi.

TEXNOLOGIYANING BOSQICHLARI

1. Diagnostika — yetti mezon bo‘yicha dastlabki baholash, oilaviy hayot sikli va ichki hamda tashqi omillarni qayd etish, kommunikativ profilni shakllantirish.

2. Faollashtirish — past yoki o‘rta darajada rivojlangan komponentlarga mos modullarni tanlash, rolli o‘yinlar, keyslar, juftlik mashqlari, faol tinglash va refleksiv topshiriqlarni tashkil etish.

3. Integratsiya — mashg‘ulotda shakllangan ko‘nikmalarni real oilaviy vaziyatlarga ko‘chirish, uy vazifalari, sifatli suhbat va kelishuv amaliyotini tashkil etish.

4. Refleksiya — o‘zgarishlarni tahlil qilish, qayta diagnostika o‘tkazish, boshlang‘ich va yakuniy profillarni taqqoslash hamda keyingi modulni moslashtirish.

2-jadval.

Diagnostik-adaptiv texnologiyaning modullari

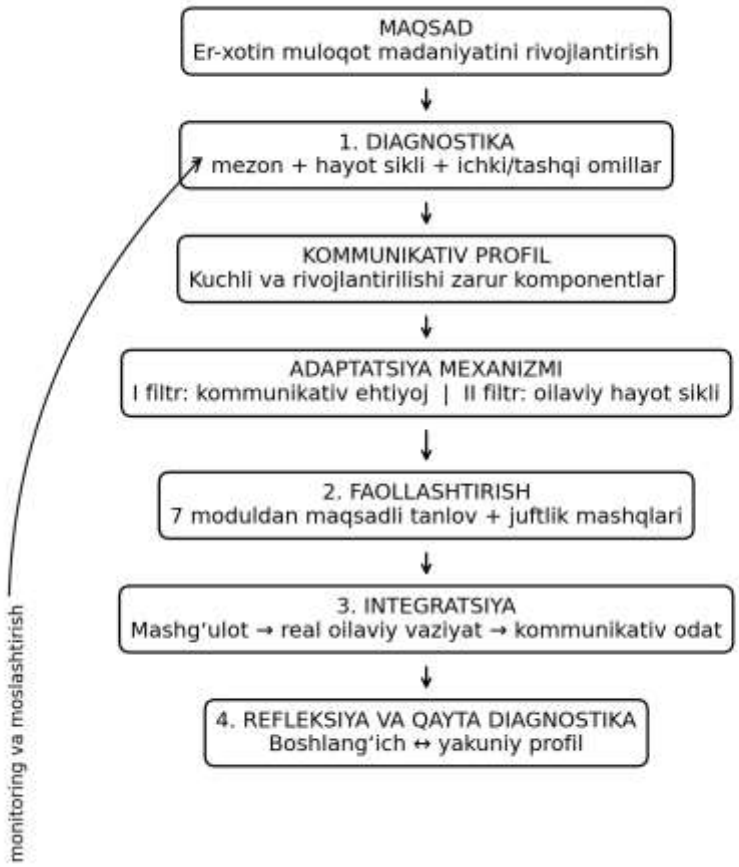
Diagnostik mezon	Modul	Modulning maqsadi	Asosiy mashq	Natija indikatori

ISSN 3060-5059 (Online)

Muloqotga vaqt ajratish	Oilaviy muloqotni tashkil etish	Kundalik bandlik sharoitida er-xotinning o‘zaro muloqoti uchun muntazam vaqt ajratish ko‘nikmasini shakllantirish	“Muloqot vaqtini rejalashtirish”	Er-xotinning o‘zaro muloqot uchun muntazam vaqt ajratishi
Faol tinglash	Faol tinglash ko‘nikmalarini rivojlantirish	Suhbatdosh fikrini diqqat bilan tinglash, mazmunini anglash va adekvat qayta aloqa bildirish ko‘nikmalarini rivojlantirish	Parafrazlash va aniqlashtiruvchi savollar	Suhbatni bo‘lish holatlarining kamayishi, mazmunni to‘g‘ri qayta ifodalash
Hurmat	Hurmatga asoslangan muloqotni rivojlantirish	Turmush o‘rtog‘ining fikri va pozitsiyasini, o‘z qarashlaridan farq qilgan holatda ham, hurmat bilan qabul qilish ko‘nikmasini rivojlantirish	Turlicha fikrga hurmat bilan munosabat bildirish	Qarama-qarshi fikrni kamsitmasdan tinglash va munosabat bildirish
Shirinso‘zlik	Ijobiy nutqiy muloqotni rivojlantirish	Muloqotda muloyim, qo‘llab-quvvatlovchi va hurmat ifodalovchi nutq birliklaridan foydalanishni rivojlantirish	Salbiy ifodalarni konstruktiv qayta ifodalash	Salbiy va keskin ifodalarning kamayishi, ijobiy nutqiy birliklarning ko‘payishi
His-tuyg‘ularni ifodalash	His-tuyg‘ularni konstruktiv ifodalashni rivojlantirish	O‘z hissiy holati va ehtiyojlarini ayblovsiz, tushunarli va maqbul shaklda ifodalash ko‘nikmasini rivojlantirish	“Men-xabar” usuli	His-tuyg‘ularni aniq ifodalash va ayblovchi nutq konstruksiyalarining kamayishi
Nizolarni hal qilish	Nizolarni konstruktiv hal qilish ko‘nikmalarini rivojlantirish	Oilaviy kelishmovchiliklarda muammoni shaxsdan ajratish, muqobil yechimlarni ishlab chiqish va o‘zaro kelishuvga erishish ko‘nikmalarini rivojlantirish	Muammoli vaziyat tahlili va muqobil yechim ishlab chiqish	Muammoni ayblovsiz ifodalash, yechim variantlarini taklif qilish va kelishuvga intilish
Konstruktiv tanqid	Konstruktiv fikr bildirish ko‘nikmalarini rivojlantirish	E’tiroz va tanqidiy fikrni shaxsga emas, muayyan xatti-harakat yoki vaziyatga yo‘naltirib, yechimga qaratilgan shaklda ifodalash ko‘nikmasini rivojlantirish	Vaziyat–ta’sir–taklif asosida fikr bildirish	Shaxsga qaratilgan tanqidning kamayishi va aniq taklif bilan ifodalangan fikrlarning ortishi

Texnologiyaning adaptivligi ikki filtr orqali ta’minlanadi. Birinchi filtr “Qaysi kommunikativ komponent rivojlantirilishi kerak?” degan savolga javob beradi va yetti mezonli profil asosida ustuvor modulni tanlaydi. Ikkinchi filtr “Bu muammo oilaviy hayotning qaysi bosqichida yuzaga kelmoqda?” degan savolga javob beradi. Natijada bir xil modulning mazmuni yangi turmush qurgan, yosh bolali, o‘smir farzandli yoki farzandlari voyaga yetgan oilalarda kontekstga mos vaziyat va topshiriqlar bilan farqlanadi. Masalan, “Sifatli vaqt” moduli yosh bolali oilada parvarish yuklamasi sharoitida juftlikning birgalikdagi vaqtini tashkil etishga, o‘smir farzandli oilada esa ota-onalik qarashlarini muvofiqlashtirishga qaratilishi mumkin.

ISSN 3060-5059 (Online)

1-rasm. Er-xotin muloqot madaniyatini rivojlantirishning diagnostik-adaptiv texnologiyasi

NATIJALAR

Dastlabki bosqichda tajriba guruhidagi 129 respondentning 29 nafari yuqori, 49 nafari o‘rta va 51 nafari quyi darajada; nazorat guruhidagi 133 respondentning 34 nafari yuqori, 55 nafari o‘rta va 44 nafari quyi darajada baholangan. Yakuniy bosqichda tajriba guruhida 128 respondentdan 52 nafari yuqori, 63 nafari o‘rta, 13 nafari quyi darajada; nazorat guruhida 132 respondentdan 27 nafari yuqori, 42 nafari o‘rta, 63 nafari quyi darajada qayd etilgan.

3-jadval.

Tajriba va nazorat guruhlarida darajaviy taqsimot

Guruh	Bosqich	Yuqori	O‘rta	Quyi
Tajriba	Dastlabki	29 (22,5%)	49 (38,0%)	51 (39,5%)
Tajriba	Yakuniy	52 (40,6%)	63 (49,2%)	13 (10,2%)
Nazorat	Dastlabki	34 (25,6%)	55 (41,4%)	44 (33,1%)
Nazorat	Yakuniy	27 (20,5%)	42 (31,8%)	63 (47,7%)

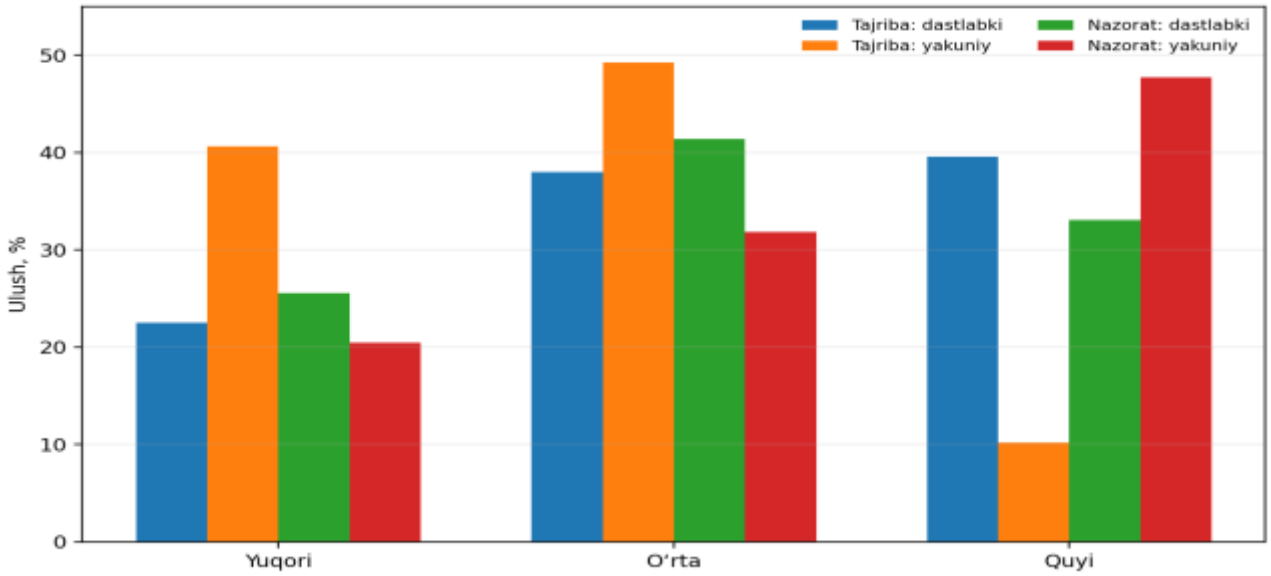
Tajriba guruhida yuqori darajadagi respondentlar ulushi 22,5 foizdan 40,6 foizgacha oshgan (+18,1 foiz punkt), quyi darajadagi respondentlar ulushi esa 39,5 foizdan 10,2 foizgacha kamaygan (−29,3 foiz punkt). Nazorat guruhida yakuniy bosqichda quyi daraja ulushi 33,1 foizdan 47,7 foizgacha oshgan. Mazkur dinamika tajriba guruhida ijobiy siljish mavjudligini deskriptiv jihatdan ko‘rsatadi.

Dastlabki bosqichda tajriba va nazorat guruhlarining uch daraja bo‘yicha taqsimotlari o‘rtasida statistik jihatdan ahamiyatli farq aniqlanmadi: $\chi^2(2) = 1{,}20$; $p = 0{,}549$; Cramér V = 0,068. Bu guruhlarning boshlang‘ich darajaviy tarkibi nisbatan yaqin bo‘lganini ko‘rsatadi. Yakuniy bosqichda esa guruhlar taqsimoti o‘rtasida statistik jihatdan ahamiyatli farq qayd etildi: $\chi^2(2) = 44{,}96$; $p < 0{,}001$; Cramér V = 0,416. Cramér V ko‘rsatkichi yakuniy bosqichdagi guruhlararo bog‘lanishning o‘rtacha-katta darajada ekanini anglatadi.

Biroq metodologik ehtiyotkorlik zarur: mavjud ma’lumotlar individual respondentlarning dastlabki va yakuniy holatlarini juftlab ko‘rsatmaydi. Shu sababli post-test χ^2 natijasi tajriba va nazorat guruhlarining yakuniy taqsimotlari o‘rtasidagi farqni ishonchli tavsiflaydi, lekin aynan qaysi respondent qaysi darajadan qaysi darajaga o‘tganini yoki o‘zgarishning sof individual sababiy effektini aniqlamaydi. Kelgusida individual ID asosidagi juftlangan ma’lumotlar

ISSN 3060-5059 (Online)

mavjud bo‘lsa, Bowker simmetriya testi va ordinal logistik aralash modelni qo‘llash maqsadga muvofiq.

2-rasm. Tajriba va nazorat guruhlarida darajalar ulushining dastlabki va yakuniy holati

MUHOKAMA

Olingan natijalar dissertatsiyada qo‘llangan ijtimoiy-pedagogik ta’sir va mezonli baholash tizimini amaliy algoritmga aylantirish uchun empirik asos mavjudligini ko‘rsatadi. Shu bilan birga, maqolada taklif etilayotgan diagnostik-adaptiv texnologiya tajriba-sinovda aynan shu nom va aynan yetti alohida adaptiv modul ko‘rinishida mustaqil intervensiya sifatida sinovdan o‘tgan, degan da’vo qilinmaydi. U mavjud ilmiy natijalarni amaliyotga transfer qilish mexanizmi sifatida konstruksiyalangan. Bu farq ilmiy xulosaning chegaralarini aniq belgilash uchun muhim. Oldingi tadqiqotlarimizda o‘zbek oilalaridagi er-xotin muloqotining lingvokulturologik tahlilida nutqiy odob, murojaat shakllari, muloqot uslublari, milliy mentalitet va gender rollarining kommunikatsiyadagi o‘rni ko‘rsatib berilgan. Shu sababli texnologiyaning “Hurmatga asoslangan muloqotni rivojlantirish” hamda “Ijobiy nutqiy muloqotni rivojlantirish” modullarida kommunikativ vaziyatni oilaning ijtimoiy-madaniy kontekstidan ajratib talqin qilmaslik tamoyili saqlanadi [6; 619–622-b.].

Olingan natijalar tadqiqotda qo‘llangan ijtimoiy-pedagogik ta’sir va mezonli baholash tizimini amaliy algoritmga aylantirish uchun empirik asos mavjudligini ko‘rsatadi. Shu bilan birga, maqolada taklif etilayotgan diagnostik-adaptiv texnologiya tajriba-sinovda aynan shu nom va aynan yetti alohida adaptiv modul ko‘rinishida mustaqil intervensiya sifatida sinovdan o‘tgan, degan da’vo qilinmaydi. U mavjud ilmiy natijalarni amaliyotga transfer qilish mexanizmi sifatida konstruksiyalangan. Bu farq ilmiy xulosaning chegaralarini aniq belgilash uchun muhim.

Xalqaro dalillar ham kommunikativ ko‘nikmalarni rivojlantiruvchi dasturlarning istiqbolini tasdiqlaydi. Javadivala va hammualliflar nikoh va munosabat dasturlari kommunikatsiya va munosabatlardan qoniqishga ta’sir ko‘rsatishini qayd etsa [1], Hawkins va hammualliflar katta ko‘lamli amaliy dasturlarda effektlar ko‘pincha kichik bo‘lsa-da, munosabatlarga oid ko‘nikmalar bo‘yicha izchil ijobiy natijalar mavjudligini ko‘rsatgan. Bu holat texnologiya natijasini “oilani avtomatik ravishda farovon qiladi” tarzida emas, balki “oila farovonligini qo‘llab-quvvatlovchi kommunikativ resurslarni rivojlantiradi” tarzida talqin qilishni talab etadi [1].

Diagnostik-adaptiv yondashuvning asosiy afzalligi diagnostika va intervensiya o‘rtasida to‘g‘ridan-to‘g‘ri funksional bog‘lanish yaratishidir. Odatdagi diagnostikada o‘lchov tadqiqotchi uchun natijani qayd etish vazifasini bajaradi. Taklif etilgan texnologiyada esa o‘lchov keyingi pedagogik qarorni — qaysi modulni, qaysi intensivlikda va qaysi oilaviy kontekstda qo‘llashni belgilaydi. Shu jihatdan, kommunikativ profil “o‘lchov natijasi”dan “pedagogik marshrut”ga o‘tuvchi vosita bo‘lib xizmat qiladi.

Ikkinchi afzallik — bu hayot sikli bo‘yicha kontekstual adaptatsiyadir. Kanter va boshqalar kommunikatsiyaning keyingi munosabat natijalariga ta’siri mavjud bo‘lsa-da, uning effektlari katta emasligini va boshqa omillar bilan o‘zaro ta’sirini hisobga olish kerakligini ko‘rsatadi. Mazkur tadqiqotda shuning uchun kommunikativ muammo oilaning hayot bosqichi, tarbiya, shaxsiy xususiyatlar, munosabatlar dinamikasi, oilaviy qadriyatlar hamda ijtimoiy-demografik, iqtisodiy va texnologik omillar fonida ko‘riladi [2; 533–551-b.].

Uchinchi afzallik — bu texnologiyaning modulliligi va qayta aloqa siklidir. Birinchi diagnostikadan so‘ng barcha yetti modulni majburiy qo‘llash o‘rniga, past yoki o‘rta ko‘rsatkichli komponentlar ustuvorlashtiriladi. Qayta diagnostika natijasida keyingi pedagogik ta’sir yana moslashtiriladi. Bu “bir martalik trening” emas, balki qisqa sikllarda takrorlanishi mumkin bo‘lgan pedagogik boshqaruv mexanizmini yaratadi.

Raqamli formatlar ham kelgusidagi rivojlantirish yo‘nalishi bo‘lishi mumkin. Spencer va Anderson, Kernova va boshqalar onlayn va raqamli dasturlar munosabat ko‘nikmalari va munosabatlardan qoniqishga ijobiy ta’sir ko‘rsatishi mumkinligini ta’kidlaydi [3; 7; 485–500-b.]. Shuning uchun diagnostik-adaptiv texnologiyaning qisqa elektron diagnostika, modul bo‘yicha mikro-topshiriqlar va monitoring komponentlarini raqamlashtirish amaliyotga joriy etish

ISSN 3060-5059 (Online)

imkoniyatini kengaytirishi mumkin. Biroq bunday raqamli versiya alohida aprobatsiya va etik baholashni talab qiladi [5; 59–65-b.].

XULOSA

Er-xotin muloqot madaniyatini rivojlantirish uchun pedagogik ta'sirni standart va bir xil mazmunda tashkil etishdan ko'ra, diagnostika natijalariga tayangan differensial yondashuv maqsadga muvofiq. Muloqotga vaqt ajratish, faol tinglash, hurmat, shirinso'zlik, his-tuyg'ularni ifodalash, nizolarni hal qilish va konstruktiv tanqid kommunikativ profilning yetti tarkibiy mezoni sifatida pedagogik qarorni yo'naltirishi mumkin.

Taklif etilgan diagnostik-adaptiv texnologiya "diagnostika → kommunikativ profil → ikki bosqichli adaptatsiya → modul tanlash → amaliy mashq → oilaviy muhitga integratsiya → refleksiya → qayta diagnostika" algoritmi asosida qurildi. Uning muhim xususiyati modul tanlovini nafaqat kommunikativ ehtiyoj, balki oilaviy hayot sikli bilan ham muvofiqlashtirishdir.

Tajriba-sinovning agregat natijalari dastlab guruhlarning darajaviy tarkibi bir-biriga yaqin bo'lganini, yakuniy bosqichda esa tajriba va nazorat guruhlarining taqsimotlari sezilarli darajada farqlanganini ko'rsatdi. Tajriba guruhida quyi daraja ulushining 39,5 foizdan 10,2 foizgacha kamayishi va yuqori daraja ulushining 22,5 foizdan 40,6 foizgacha ortishi ijobiy dinamikaning muhim deskriptiv ko'rsatkichidir.

Amaliy jihatdan texnologiya oila bilan ishlovchi mutaxassisga kommunikativ muammoni aniq mezonlar asosida aniqlash, mos modulni tanlash va natijani qayta baholash imkonini beradi. Keyingi bosqichda texnologiyani mustaqil dastur sifatida prospektiv tarzda sinash, individual juftlangan ma'lumotlar va dyadik statistika asosida samaradorligini tekshirish zarur.

AMALIY TAVSIYALAR

- Oilalar bilan rivojlantiruvchi ishni boshlashdan oldin yetti mezonli qisqa diagnostika o'tkazish va kommunikativ profil tuzish;
- Past ko'rsatkichli barcha komponentlarni birdan qamrab olish o'rniga 1–3 ta ustuvor modulni tanlash va qisqa siklda ishlash;
- Har bir moduldagi vaziyat va topshiriqlarni oilaviy hayot sikliga moslashtirish;
- Mashg'ulotdagi ko'nikmalarni real oilaviy muhitga ko'chirish uchun uy vazifalari va refleksiv kundaliklardan foydalanish;
- Qayta diagnostika orqali keyingi pedagogik marshrutni aniqlash, zarur bo'lsa, modulni takrorlash yoki almashtirish;
- Ilmiy baholashda respondent darajasidan tashqari er-xotin dyadasi darajasidagi natijalarni ham qayd etish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Javadivala Z., Allahverdipour H., Asghari Jafarabadi M., Azimi S., Gilani N., Chattu V. K. Improved Couple Satisfaction and Communication with Marriage and Relationship Programs: Are There Gender Differences? A Systematic Review and Meta-Analysis // Systematic Reviews. – 2021. – Vol. 10. – Art. 178. – DOI: https://doi.org/10.1186/s13643-021-01719-0.

2. Kanter J. B., Lavner J. A., Lannin D. G., Hilgard J., Monk J. K. Does Couple Communication Predict Later Relationship Quality and Dissolution? A Meta-Analysis // Journal of Marriage and Family. – 2022. – Vol. 84, № 2. – P. 533–551. – DOI: https://doi.org/10.1111/jomf.12804.

3. Kernová L., Halamová J., Deriglazov D. Effectiveness of Digital Interventions on Relationship Satisfaction Among Couples: A Systematic Review and Meta-Analysis // BMC Psychology. – 2025. – Vol. 13. – Art. 1069. – DOI: https://doi.org/10.1186/s40359-025-03444-y.

4. Nomozova O'. A. Oilada muloqot madaniyatini rivojlantirishning ijtimoiy-pedagogik mohiyati // Markaziy Osiyoda jamiyat, gender va oila xalqaro ilmiy jurnali. – 2023. – № 4. – B. 125–129.

5. Nomozova O'. Oilaviy muloqot – ijtimoiy pedagogika obyekti sifatida // Oila, xotin-qizlar va ijtimoiy hayot elektron ilmiy jurnali. – 2024. – № 3. – B. 59–65.

6. Nomozova O'. A. O'zbek oilalarida er va xotin muloqotining lingvokulturologik aspektda o'rganilishi // Ustozlar uchun. – 2025. – B. 619–622. – DOI: https://doi.org/10.71337/inlibrary.uz.ustozlar.112628.

7. Spencer C. M., Anderson J. R. Online Relationship Education Programs Improve Individual and Relationship Functioning: A Meta-Analytic Review // Journal of Marital and Family Therapy. – 2021. – Vol. 47, № 2. – P. 485–500. – DOI: https://doi.org/10.1111/jmft.12491.